

Mieczysław Świerz

Seweryna Goszczyńskiego : "Moja rozmowa z Mickiewiczem"

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 13/1/4, 375-376

1914/1915

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przed emigracją. Raz go spotkano przypadkiem, i odtąd nje można nawet dowiedzieć się, gdzie mieszka. Jest także Szeliski Kaźmierz z żoną — z młodym Postruckim i jakimś Depo z pode Lwowa. Z nimi się widujemy. Zabawi jeszcze kilka tygodni w Paryżu, a potem wraca przez Swajcaryą i Włochy. Wyjechał z Galicyi podobno w Maju. Z opowiadania jego widać, że Galicya taka sama, jakeśmy ją zostawili. — Nasi znajomi zdrowi i spokojni, tylko u Pjotra ¹⁾ złapano jakiegogo emigranta, a oprócz tego ma on i Dunjewicz ambaras o jakąś panją, przekradającą się do Rossyi. — Tyle jest słów dzisiejszej ewangelji. — Bądź zdrow

twój
Seweryn.

10. Sierpnja. Dzisiaj podałem prozbę do ministra o paszport do Roszelli, za dni kilka spodziewam się otrzymać odpowiedź i wyjechać — nje przysyłajcie mi zatém korekty, ale ją sami o ile można róbćcie jak najstaranniej. Gdybyście mjeli coś ważniejszego mi donjeść, naprzykład z kraju, lub tym podobnie, adresujcie zawsze do Neuilly.

Seweryna Goszczyńskiego:
„Moja rozmowa z Mickiewiczem.“

Wśród rękopisów po Sewerynie Goszczyńskim, przechowywanych w muzeum narodowem w Rapperswilu, znalazł podpisany nieznanu poprzednio dokument, który posiadać będzie zasadnicze znaczenie dla tak niepokojącego od dawna swą tajemniczością prorocstwa X. Piotra w Mickiewiczowskich *Dziadach*. Jest to notatka Goszczyńskiego, będąca streszczeniem jego osobistej rozmowy z Mickiewiczem na temat owego najbardziej zagadkowego ustępu *Dziadów*. Notatka, w całości poniżej przytoczona, znajduje się w *Tece I* rękopiśmiennej spuścizny po autorze *Zamku Kaniowskiego*, w brulioniku zatytułowanym: *Do przemówienia o Mickiewiczu nad jego grobem*, spisana na dwu małych karteczkach, wydartych z francuskiego kalendarium. Dnia 21 maja 1867 r. odbyła się na cmentarzu w Montmorency uroczystość poświęcenia pomnika Mickiewicza; przemówienie na ten obchód przygotował Goszczyński, niegdyś serdeczny przyjaciel Mickiewicza od r. 1842, tj. od czasu kiedy obaj spotkali się pod chorągwią »Sprawy Bożej«. (Podczas uroczystości mowę w zastępstwie chorego poety odczytał S. Buszczyński). Zapiski w powyżej wymienionym brulioniku są fragmentami szkicu owego przemówienia, luźno na papier rzuconemi myślami, częściowo wcieleniami do mowy, częściowo w niej nieuwzględnionemi, jak właśnie obcho-

---

¹⁾ Przypuszczam, że chodzi tu o Piotra Mochnackiego, który z Kozickim miał przeprowadzić Goszczyńskiego przez granicę do Rosyi. (Patrz „Wspomnienia“ Rok 1838 w książce Wasilewskiego „Seweryn Goszczyński w Galicyi“ Lwów 1910).

dząca nas tutaj notatka — echo dawnych rozmów dwu apostołów »nowej ewangelii«. Nie wdając się na tem miejscu w analizę samego problemu prorocstwa, sądzę, że dla tych, którym znana jest bezwzględna sumiennosc i wyjątkowa pamięć Goszczyńskiego (na której też historia literatury już wiele zbudowała), świadectwo jego będzie mieć decydującą wartość.

Notatka brzmi: ¹⁾

»Moja rozmowa z Mickiewiczem o sławnem 44 w jego Dziadach i w ogólnosci o całym tym ustępie proroczym.

Kiedym go pytał, co on w rzeczywistości rozumiał przez tę liczbę 44, odpowiedział mi opowiadając obszernie pracę swoją nad tem miejscem Dziadów. — Było to w Dreźnie. — Miał nadzwyczajne natchnienie. — Przez trzy dni nie mógł się oderwać od pisania. — Stół zasłany był czystym papierem, a on cały dzień leżał prawie na stole i pisał — zaledwie tyle tylko odrywał się od pracy, ile było potrzeba niekiedy zjeść cokolwiek, poczem wracał natychmiast do siebie i ciągnął dalej pracę. — Kreśląc obraz proroczy tego męża Zbawcy Polski zdawało mu się, że tym mężem on' będzie. — Nie płynęło to z zrozumiałości, bo czuł cały ogrom ofiary leżący na takim człowieku — trudzie trudów. — Rysy któremi kreśli tego męża rzucał bezwiednie, bez żadnego rozmysłu — nie zdawał sobie podczas pracy sprawy z tego obrazu i dzisiaj zdać jej nie umie. — Podobnie położył liczbę 44 — niewiedząc, dlaczego tę liczbę a nie inną położył — położył ją, bo mu sama nastroczyła się w chwili natchnienia, gdzie nie było miejsca dla żadnego rozumowania«.

Kraków.

Mieczysław Świerż.

Jeden list A. Mickiewicza.

(Do przyszłego krytycznego wydania „Korespondencyi“).

Znowu zagadka wydawnicza taka sama, na jaką przed dwoma laty na tem miejscu²⁾ zwrócił uwagę wydawca nad wydawce, J. Czubek. Odzyskany został dla wolnego badania autograf listu A. Mickiewicza i znowu się okazuje, że między nim a tekstem drukowanym w *Korespondencyi* zachodzą niewytłumaczalne, duże różnice.

Autograf wspomniany zachował się w zbiorze polenartowiczowskim i przeznaczony jest dla Biblioteki Krasieńskich w Warszawie. Jestto arkusz siwego papieru listowego formatu 21·5×14 cm., — znak wodny: gęste prążki poziome i po pięć pionowych na kartce, — wypełniony na 3 stronicach charakterystycznie mickiewiczowem pismem;

¹⁾ Po raz pierwszy opublikował ją podpisany w *Czasie* z dn. 5 listop. 1913 (nr. 511) w artykulu pt. „44-Mickiewicz“, do tekstu notatki jednak zakradły się pewne omyłki, stąd notatkę ze względu na jej znaczenie ogłaszam ponownie w tekście właściwym. (Przyp. autora).

²⁾ *Pam. liter.*, 1912, str. 455-59.